

ACC. N:R M. 10627: 1-7.

Landskap: Småland Upptecknat av: Joh. Ljögren
Härad: Västma Adress: Lönåsa
Socken: Hultsjö Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1948 Född år 1883 i Hultsjö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Stensångar.

s. 1-7. N. No. 141.

Några direkta stenstugor av bara sten har inte förekommit i min trakt, däremot har det funnits stugor som varit nedgrävda i jorden och stensatta på innervägarna, och kanske denna fråga möjligen innefattar just sådana stugor. Och om just en sådan stuga skall jag här nedan beskriva så gott jag kan, ty av en sådan stuga finns ännu fragment efter, och den finns ännu kvar fast nu i ganska illa åtgånget skick.

STUGANS BELÄGNET.

Den stuga som jag nu skall beskriva ligger på en ö i sjön Gismunden, och tillhör gården Yggersryd Hultsjö, och beboddes till omkring 1890 talet, då den lämnades. Till denna stuga hade ägarna av den mark som stugan var uppförd på, lämnat sitt fulla bifall till dess uppförande. Och de ägare som vid den tiden stugan uppfördes på 1860 talet, hette då Sven Svensson, ägare till 1/4 mantal Yggersryd och nuvarande ägaren är Erik Svenssons sterbhis. Och mannen som uppförde och sedan bebodde stugan hette Johannes i förnamn, hans eftermann har jag ej kunnat få reda på, men det vanliga namnet som han gick under var "Hante på ö", men han gick även under ett mera allmännare namn "Dasken på ö" detta namn var nog det vanligaste namnet bland allmogen, någon gång kallades han även för "Hante Dask" Huruvida "Dasken" betalade något till markägarna för sin stuga har jag ej hört

något berättas om, har hört något om att hans fruntimmer skulle fått göra litet
tjänster åt markägaren.

BYGGNADSSÄTT.

Ovanstående stuga är inbyggd eller rättare ingrävd i en backsluttning, och allra
innerst voro väggarna stensatta, eller rättare murade med vanlig natursten, vari vo-
ro inmurade bräbjälkar, vilka i sin tur voro påspikade bräder, och ovanpå dessa ta-
petserades, stugans yttreväggar sammansmälte med backsluttningen, väggarna inne i
stugan hade skarpa hörn alldeles som i ett vanligt timrat rum. Mellan rummet och
förstugan var en vägg murad, och den väggen var rätt tjock, men tjockleken på denna
väggen kan jag ej uppge något bestämt mått på, med anledning att stugan är i det
närmaste igenrasad, men det visar av fragmenten som om väggen mellan rummet och
förstugan hade omkring 60 à 70 centimeter tjocklek, och visar som om det varit
dubbel stennar med jord som mellanfyllning. Förstugan tycks ha varit ganska smal
men tämligen lång, och bredden tycks inte ha varit mycket större än dörrens bredd.
Förstugans väggar voro inte tapetserade, utan endast brädfodrade, till förstugan var
endast en dörr och den gick utåt.

Ovan marken var timrat två eller tre omlag timmer, som taket vilade på, och dessa
timmerväggar gingo alltså omkring 60 à 70 centimeter över marken, gavlarna voro

ACC. N:R M. 10627:3

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

också timrade med timmer ett stycke över marken, och dessa timmersyllar voro omkring "6 tum" eller 15 centimeters tjocklek.

TAK.

Taket var täckt med näver och torv. Allra överst på de timrade gavelspetsarna lades en grov rund stock, som gick från den ena gavelspetsen till den andra, och kallades "ryggåsen" på ungefär halva taksidan, från "ryggåsen" räknat nedåt lades åter en likadan rund stock, som kallades för "siåsen" sidoås, och allra längst ned och vilande på timmerväggen, lades ytterligare en fyrskrädd, någon gång endast en flatskrädd bjälke eller "syll", som kallades för "vågbordet", alla dessa bjälkar och stockar voro inbyggna i gavlarnas timmerväggar på så sätt att ett så kallat "knuthuvud" bildades utanför gaveln, vilket och fick tjäna till att hindra att gavlarna skiljdes åt. På dessa i stugans längdriktning gående "åsar" lades sedan runda gränstakar, upp mot "ryggåsen" med de översta ändarna vilande på "ryggåsen" och de nedre vilande på "vågbordet", ovanpå dessa stölar, vilka voro lagda ganska tätt intill varandra, breddes sedan näver, till lagom tjocklek för att "hålla tätt för regn" ovanpå nävern lades sedan grästorvor, och torvorna lades alltid med grässidan mot nävern. Taket sköt alltid fram 30 à 40 centimeter nedanför väggen, såväl på sidorna som på gavlarna, och detta kallades för "takhofsen".

ACC. N:R M. 10627:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Innertaket på ovannämnda stuga var från början så kallat "ryggästak" men det har berättats att på senare tiden moderniserades det på så sätt att ett brädtak påslogs påsidorna av äsarna, medan ett litet platt tak blev i mitten, på grund av att fönstret satt uppe i den timrade gaveln kunde inte taket bli alldeles jämt ty då hade fönstret blivit utestängt.

STUGANS INRE.

Det har berättats att stugan från början hade endast ett rum, men att det senare skulle tillbyggts ännu ett rum, och att stugan till det sista haft tvänne rum med förnärvarande går det inte att konstatera ty stuga är i det närmaste igenrasad. När man kom från förstugan fick man alltså gå igenom det första rummet innan man kom in i det andra rummet. Ingången till stugan var förlagd till ena gaveln, i detta fall var ingången från väster, ty stugan låg i öster och väster, hela dörrantalet i stugan var tre styck, nämligen en ytterdörr, som leide utifrån till förstugan, från förstugan en dörr till första rummet, samt en dörr mellan de båda rummen. Spisen var uppmurad vid den ena sidväggen, så att skorstenen gick upp på den ena av taksidorna, i detta fall på norra staksidan. Spisen var en vanlig stor öppen spis, med ganska stort rökfång /murbånn/ och skorsten, samt var murad av vanlig natursten, med slätrappade väggar, samt var även försedd med det vanliga ringjärnet

ACC. N:R M. 10627:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hängande i rökfånget.

Vad möbleringen beträffar, så var det så att vid vardera av rummets långsida stod alltid en dragsäng, /i äldre tider en ståndsäng/, allra längst framme vid gaveln stod matbordet, vanligen ett s.k. slagbord, det fanns även en träsoffa i stugan men var den var placerad har jag ej hört berättas om, nere vid dörren mellan dörren och hörnet, var matskänken placerad vidare fanns några s.k. brädstolar, men soffan fick nog i ganska stor utsträckning användas till sittplats.

Kan i detta sammanhang upplysningsvis nämna att undertecknad var med min Mor inreberörda stuga någon gång i slutet av 1880 talet eller kanske i början av 1890 talet, men var då ganska ung, väggarna var då tapetserade, och det berättas att även taket var tapetserat längre tillbaka, numera var det strukit med krita.

FÖNSTER.

Stugan hade endast två fönster, ett på vardera gaveln, på sidorna däremot fanns ej utrymme för några fönster, visserligen var det timmar ett par omlag, ovan jorden men så gick "taklofsen" ett stycke nedanför väggen. Dessa fönster voro inte stora och hade endast fyra fönsterrutor, i vardera fönstret, och rutornas storlek var omkring 12 tum = 30 centimeter, i i förstugan fanns inget fönster, ty den var ej timrad, utan timret stannade vid gaveln där det första rummet började.

ACC. N:R M. 10627:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

GOLV.

I denna härovan skildrade stugan fanns trägolv både i förstugan och i rummet, men det vill synas av den nedfräsade stugan som om det allra första golvet skulle varit jordgolv, och sedan under årens lopp moderniserats med trägolv.

UTHUS.

Ians inte
Några stenhus tillhörande ovannämnda stuga, utan de uthus som fanns var vanligt uthus av brädväggar, med tak av halm, ett för övrigt ganska litet sådant hus, och de djur som voro i uthuset var endast några höns, samt ett par får, detta uthus låg i stugans omedelbara närhet, och var försedd med ett ganska litet fönster, vilket satt i dörren, och denna dörr var endast en bräddörr.

INNEVÄNNA RNA.

I början av denna skildring, omtalades att ägaren till stugan kallades för "Hante på Öa" troligen hette han Johannes, men något annat namn har jag ej lyckats få reda på, men det var ju att förr i äldre tider kallades alltid sådana namn som Johannes med förkortningen "Hante" eller och "Jante", men som ovan nämnts från början var det vanliga namnet "Dasken på Öa" har nog även hört namnet "Hante Dask", och hans hustru hette Inga, vidare hade han två barn en son och en dotter, som reste till Amerika i ganska unga år så den har jag ej hört vad han hette, men dot-

tern hette Inga Lisa /Dask/ och hon hade en son på sidolinien som hette Oskar Inga Lisa och hennes son bodde i stugan till mitten av 1890 talet, då de flyttade ifrån stugan.

Att de som innehade stugan skulle varit mycket fattiga det har jag hört berättas om, och till och med så fattiga att "Dasken" skulle gått omkring och tiggat, ty något yrke hade han inte, utan han tillverkade visserligen litet kvastar av björknäs som kvinnorna sedan gick omkring och bytte sig till litet matvaror för.

Var dessa människor kom ifrån när de flyttade till Ön, eller om det var de som byggde stugan, eller den hade varit byggd av några av deras förfäder, har jag ej hört något berättas om.

Efter faderns död i mitten på 1890 talet lämnade dottern Inga Lisa med sin son stugan, och inköpte i stället en liten backstuga, kallad Angatorpet, med binamnet "Kåpas" i Allgunnaryd Hultsjö, där hon sedan bodde till sin död.

Hennes son Oskar bodde i den stugan en tid men flyttade sedan därifrån och är numera bosatt på ett torp i Stockaryd som kallas för "Friskatorpet", namnet på det stället är tydligen uppkallat efter någon soldat som bott där och skulle hetat Frisk.

Lönåsa Hultsjö i mars 1948

Joh. Sjöquist.